

Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

3. Загородников В. И. Советская уголовная политика и деятельность органов внутренних дел. Москва : Юридическая литература. 1979. 100 с.

4. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія. Київ : Атіка, 2004. 296 с.

Сергій Риб'янець,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЗНАЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ПРО СКЛАДАННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА

Як свідчить слідча практика, серйозні недоліки, відступи від норм закону, спрощення при складанні обвинувального акту багато де в чому пояснюються відсутністю науково обґрунтованих рекомендацій, розроблених на основі узагальнення практики застосування норм, що регулюють зміст і структуру такого процесуального документу. Тому доцільно розглянути одне із найбільш важливих, на нашу думку, питань, що стосується складання обвинувального акту.

Як відомо, складанням обвинувального акту завершується діяльність слідчого щодо формування обвинувачення. У цьому процесуальному рішенні обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, мають бути встановлені всебічно й повно (тобто слідчим і прокурором повинно бути досягнуто кінцеву мету доказування обставин кримінального правопорушення) [5, с. 152].

Обвинувальний акт, як і будь-який інший процесуальний документ, повинен відповідати певним вимогам, які висуваються до нього кримінальним процесуальним законодавством. Ці вимоги, крім ст. 291 КПК, містяться у ст. 110 КПК, які також висуваються абсолютно до усіх процесуальних рішень та мають загальний характер.

Необґрунтованим було б вважати затвердження обвинувального акту суто процесуальним рішенням. Затвердженню прокурором обвинувального акту передують ретельне вивчення матеріалів досудового розслідування, виявлення можливих прогалин чи помилок останнього, перевірка виконання усіх вимог кримінального процесуального закону України, а також визначення судової перспективи цього кримінального провадження.

На думку Н. Боржецької, підставою для вчинення дії на виконання певного процесуального рішення є відповідне процесуальне рішення, а юридичною підставою для прийняття рішення – норма кримінального процесуального закону, яка уповноважує певного учасника кримінального провадження на прийняття рішення [2, с. 78].

Слідчий при прийнятті відповідного рішення повинен мотивувати та виражати своє відношення до зібраних доказів, застосовуючи при цьому спеціальні знання. Вказуючи в акті на конкретну особу – обвинуваченого, слідчий не може не виразити свою впевненість у його винуватості. Під час винесення слідчим обвинувального акту він повинен бути впевнений у тому, що злочин вчинила саме ця особа. Більше того, ця впевненість базується на достовірних доказах і, таким чином, обвинувальний акт є достовірним.

Отже, фактичною підставою для прийняття рішення про складання обвинувального акту є достатність доказів.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України у ст. 3 не містить визначення поняття «обвинувальний акт». Зміст ч. 2 ст. 291 КПК України вказує на те, що слідчий або прокурор формулює обвинувачення конкретної особи у вчиненні кримінального правопорушення. Водночас згідно з п. 13 ст. 3 КПК України обвинувачення – це твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України [1]. Отже, обвинувальний акт – це підсумковий процесуальний документ, яким визнається достатність доказів, зібраних під час досудового розслідування, засвідчується його завершення та формулюється твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого Законом України про кримінальну від-

повідальність.

Підставами складання обвинувального акта є:

- 1) повідомлення особи про підозру;
- 2) обґрунтованість підозри достатньою сукупністю доказів;
- 3) відсутність підстав для закриття кримінального провадження.

Формулювання обвинувачення також має відповідати вимогам п. 2 ч. 3 ст. 374, ст. 475 КПК України та містити дані про місце, час та спосіб вчинення злочину, форми вини особи, мотиви вчинення кримінального правопорушення, відображати всі істотні обставини злочину і посилатися на ознаки злочину, передбачені диспозицією частини статті (статтею) КК України, за якою особі висунуто обвинувачення. Головна відмінність формулювання обвинувачення від викладення фактичних обставин справи полягає у тому, що формулювання обвинувачення є свого роду висновком щодо незаконних дій особи, і його текст не може відрізнятися від змісту повідомленої винній особі підозри. Натомість у подальшому викладення фактичних обставин справи за версією слідства, залежно від того, які обставини будуть встановлені судом, може бути змінено (якщо тільки вони не впливають на правову оцінку дій особи або не відрізняються суттєво за фактичними обставинами та обсягом обвинувачення).

Аналіз судової практики свідчить, що найпоширеніші порушення норм КПК України, які, своєю чергою, стають підставами повернення обвинувального акта прокурору, такі:

- ❖ обвинувальний акт не підписано прокурором, який його затвердив, або взагалі ним не затверджено;
- ❖ обвинувальний акт не містить відомостей про ім'я та по батькові слідчого і прокурора;
- ❖ відсутній виклад обставин кримінального правопорушення;
- ❖ реєстр матеріалів досудового розслідування не підписано особою, яка його склала;
- ❖ обвинувальний акт не було вручено захиснику та (або) обвинуваченому;
- ❖ до обвинувального акта долучено розписку про отримання копії обвинувального акта, цивільного позову та реєстру матеріалів досудового розслідування, яка не підписана підозрюваним, що ставить під сумнів взагалі отримання ним копії зазначених у розписці документів [4, с. 494–498].

Набули поширення випадки повернення судами обвинувальних актів прокурорам для усунення недоліків у зв'язку з порушенням закріпленого Конституцією України та Кримінальним процесуальним кодексом України принципу презумпції невинуватості. Тобто в повідомленні про підозру, в обвинувальному акті міститься твердження або констатація факту вчинення злочину певною особою, хоча висновок щодо винуватості особи може зробити за мотивованим вироком лише суд. Тому практичним працівникам під час складання обвинувального акта необхідно використовувати такі формулювання, як «особа підозрюється, звинувачується у вчиненні злочину ...» та уникати таких фраз, як «особа вчинила злочин» [3, с. 129].

Приймаючи рішення про закінчення досудового розслідування, слідчий зобов'язаний також перевірити, чи дотримані всі вимоги кримінального процесуального закону, що регламентує провадження досудового розслідування, чи дотримана процесуальна форма слідчих розшукових дій та прийнятих рішень слідчим чи прокурором. Перевірка дотримання правил процесуального закріплення будь-якого доказу має важливе значення.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, значення рішення про складання обвинувального акта визначається через такі положення:

- 1) це рішення обумовлює розвиток кримінального провадження, перехід його із стадії досудового розслідування в судові стадії;
- 2) обвинувальним актом визначаються межі судового розгляду справи;
- 3) після спрямування обвинувального акта прокурором до суду підозрюваний набуває процесуального статусу «обвинувачений».

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.

2. Боржецька Н. Підстави та умови складання обвинувального акта [Електронний ресурс] / Н. Боржецька // Юридика Україна. – 2014. – № 8. – С. 77-83.

3. Завертайло І. О. Процесуальні порушення під час складання обвинувального акта і підстави повернення його судом для усунення недоліків, у тому числі з угодою (погляд практичного працівника) [Електронний ресурс] / І. О. Завертайло // Вісник Академії митної служби України. Серія : Право.

– 2015. – № 1. – С. 127-132.

4. Кримінальний процес : підручник / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шила. – Х. : Право, 2013. – 824 с.

5. Марочкін О. І. Особливості мотивування слідчим обвинувального акта [Електронний ресурс] / О. І. Марочкін // Питання боротьби зі злочинністю. – 2015. – Вип. 29. – С. 151-162.

Олександра Скок,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

Таїсія Шевченко,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

В умовах глобалізаційних процесів, які поширюються на види злочинності виникає питання усунення прогалів в національному законодавстві для більш дієвого застосування норм кримінального законодавства. Злочинність розвивається технологічно так само, як розвивається суспільство. Одним з пріоритетних питань щодо протидії злочинності у світі, і в Україні в тому числі, виступає кіберзлочинність. Занепокоєння викликає саме відсутність дієвих заходів щодо вчасного виявлення, попередження, запобігання, боротьби з кіберзлочинністю. Постає питання визначення інформаційного тероризму, який не закріплений в нормативно-правових актах.

Так, в Законі України «Про боротьбу з тероризмом» є загальне визначення технологічного тероризму, як кримінальних правопорушень, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, *комп'ютерних систем та комунікаційних мереж*, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру [1].

Ми можемо побачити, що окремого визначення інформаційного тероризму законодавством не встановлено, а зазначено лише в рамках технологічного тероризму і з використанням комп'ютерних систем та комунікаційних мереж. На нашу думку такого визначення, з урахуванням інформаційного розвитку сьогодення, вкрай недостатньо.

Проведена в рамках комплексного огляду сектору безпеки і оборони оцінка стану воєнної безпеки держави, а також набутий досвід участі Збройних Сил України у антитерористичній операції виявили низку проблем функціонування сил оборони в умовах існуючих та потенційних загроз, зокрема: неспроможність ефективно реагувати на зростаючу кількість та потужність кібератак та протистояти кіберзлочинності [2].

Відповідно до Доктрини інформаційної безпеки комплексний характер актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері потребує визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації [3].

Взагалі в Кримінальному кодексі України визначено кримінальну відповідальність як за вчинення терористичного акту, так і за причетність до вчинення терористичного акту, а саме: за Терористичний акт (стаття 258 КК), Втягнення у вчинення терористичного акту (стаття 258¹ КК), Публічні заклики до вчинення терористичного акту (стаття 258² КК), Створення терористичної групи чи терористичної організації (стаття 258³ КК), Сприяння